

Krasanka
Majer
Jurišić

Zašto razgovarati o zaštiti spomenika?

Znanstveni skup *Dijalozi s baštinom*
Rijeka, 18. 4. 2011.

Na Svjetski dan baštine u Rijeci je 18. travnja 2011. godine održan skup u organizaciji Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. To je ove godine ujedno bila i jedina, ili jedna od rijetkih u nas organiziranih aktivnosti tim povodom iako se on u svijetu obilježava već gotovo trideset godina.¹ Za razliku od Dana europske baštine koji se redovito održavaju u rujnu, Svjetski dan baštine do sada se u Hrvatskoj nije obilježavao, a kako je to ujedno i dan konzervatora, konzervatora-restauratora i drugih zvanja koja skrbe o zaštiti i očuvanju kulturne baštine, želja organizatora bila je naglasiti važnost kako samih spomenika i njihove zaštite, tako i suradnje i promicanja struke.

Skup je započeo pozdravnim govorom Marijana Bradanovića u ime organizacijskog i programskog odbora. Zamisao organizatora bila je okupiti stručnjake koji se bave problemima zaštite i predstaviti kolegama, studentima, te svakako i široj javnosti pitanja kojima se struka svakodnevno bavi, pojedine aspekte zaštite kao i rezultate rada na pojedinim spomenicima. Predavanja su bila grupirana po dva, uz kraće rasprave nakon svake cjeline i završnu raspravu na kraju samog skupa. Kako je mjesto održavanja skupa

bila Rijeka, time su i izbor predavača, koji je uključio stručnjake iz Ministarstva kulture, Hrvatskog restauratorskog zavoda, vanjske suradnike i profesore zagrebačkoga Arhitektonskog te riječkoga Filozofskog fakulteta, a i same teme izlaganja bili fokusirani na aktivnosti zaštite izvedene na području Kvarnera i Istre.

Željko Bistrović svojim je predavanjem predstavio izvedene konzervatorsko-restauratorske radove na crkvi Sv. Marije od Sniga u Maružinima, pokraj Kanfanara. Naglasak je dan na opisu primijenjenih istraživačkih i prezentacijskih postupaka, a kao posebnost same crkve prikazani su sačuvani ulomci zidnog oslika i elementi predromaničke oltarne pregrade, koju je Bistrović povezo s ranosrednjovjekovnom skulpturom koja se čuva u lapidariju pokraj katedrale Sv. Justa u Trstu i onom otkrivenom u crkvi Sv. Sofije u Dvigradu.

Sličnom tematikom bavili su se i Irma Huić i Toni Šaina pokazavši dosadašnje rezultate istraživanja i konzervatorsko-restauratorskih zahvata na crkvi Sv. Martina u Bičićima. Uz radove na zidnom osliku, arhitektonsko snimanje objekta i izradu projekta statičke sanacije, te hitne građevinske radove na preslici u vrhu glavnog pročelja crkve, započelo se i s arheološkim iskapanjima koja je potaklo spominjanje benediktinskog samostana u blizini crkve. Oba izlaganja pokazala su nužnost suradnje više struka u pristupu, istraživanjima i obnovi građevina, s time da u praksi uspješnost i brzina same izvedbe ovisi dakako i o financijskim uvjetima.

¹ ICOMOS je 18. travnja 1982. godine predložio da se ustanovi datum kojim bi se obilježila raznolikost baštine u cijelome svijetu. Ta je ideja razrađena i usvojena na Generalnoj konferenciji UNESCO-a u studenom 1983. kada je 18. travanj proglašen Svjetskim danom baštine.

Po završetku kraće rasprave uslijedila su predavanja Gordane Sobota Matejčić i Gorana Bulića, koji su dali kratki pregled stručnog pristupa i rada na pokretnoj baštini. Prvo izlaganje pokazalo je kako nastaje dokumentacija konzervatorskog inventara neke sakralne zbirke i to na primjeru župne crkve Sv. Trojstva u Baški, ukazujući na važnost inventarizacije u preventivnoj zaštiti i planiranju daljnjih zahvata. U drugom izlaganju je Goran Bulić detaljnim opisom prikazao restauratorske zahvate na primjeru pale sv. Gaudencija i sv. Longina iz Velog Lošinja, nepoznatog autora, naslikane početkom 17. stoljeća. Prije samih zahvata obavljena su detaljna restauratorska istraživanja koja su obuhvatila vizualni pregled slike pod kosim, pozadinskim i UV svjetlom te pomoću mikroskopa, potom rendgensko snimanje računalom radiografijom, uzimanje uzoraka slikanog sloja i preparacije, a napravljene su i probe topljivosti sloja površinske nečistoće i naknadno nanesenoga oksidiranog laka. Analizom dobivenih podataka omogućen je uvid u slikarsku tehniku te je otkriven i raniji prikaz na istom platnu u sloju ispod prezentiranog.

Istraživački i restauratorski program u prostorima sjeverno od Eufrazijeve bazilike predstavio je Ivan Matejčić, ujedno naglasivši važnost podataka i rezultata do kojih se u međuvremenu došlo. U njih se svakako ubrajaju konačno definiranje oblika istočnog dijela sjeverne bazilike Predeufrazijane, zatim identifikacija četiri glavne faze transformacije svetišta sjeverne bazilike u razdoblju srednjega vijeka, rekonstrukciju oblika ranosrednjovjekovnog arkosolija, utvrđivanje stratigrafije i kronologije dva sloja zidnih slika u svetištu, te utvrđivanje relativne kronologije četiri razine mozaičkih podova između bazilika. U svom izlaganju Matejčić se osvrnuo i na obnovu sarkofaga iz 1247. godine koji se nalazi u prostoru *celle trichore*.

Nakon pauze je Kristina Krulić predstavila nova saznanja o zidnim slikama u župnoj crkvi Sv. Stjepana u Motovunu, koja su rezultat dosadašnjih konzervatorsko-

restauratorskih istraživanja provedenih na zidovima lađe i svetišta. Otkrivene su zidne slike s prikazima četvorice Evanđelista, a kao njihov mogući autor smatra se G. B. Bison.

Vrlo zanimljivom pokazala se tema koja inače nije česta na stručnim izlaganjima, a bavi se problemima interpretacije, valorizacije i konzervacije tkanja i veza. Iva Jazbec govorila je o potrebi suradnje više znanstvenih disciplina i struka kako bi se mogla razumjeti uloga koju je trgovina svilom i tkaninama imala tijekom ranoga novog vijeka, što je nužno za valorizaciju pojedinog predmeta i poznavanje složenosti procesa njegove proizvodnje.

Marijan Bradanović prikazao je tijek i rezultate konzervatorsko-restauratorskih istraživanja ladanjskog kompleksa Dajla i njegovu iznimnu slojevitost koja je obuhvatila vrijeme od kasne antike pa sve do danas. Stavljajući graditeljske faze cijeloga gospodarskog sklopa u kontekst razdoblja u kojima su nastale te onodobnih relevantnih kulturnih krugova i središta, osobito promjene nastale tijekom 18. i 19. stoljeća i njihovu vezu s utjecajima koparsko-piranskog baroka te tršćanskoga neoklasicizma, otvorila su se pitanja buduće namjene. Tijekom istraživanja pokazalo se nužno odbaciti neka uvriježena mišljenja o dijelovima sklopa, no istodobno se došlo do spoznaja koje su dodatno naglasile potrebu visoke konzervatorske valorizacije nekih njegovih, u regionalnim okvirima jedinstvenih obilježja. Bradanović se dotakao i teme nužnosti efikasne zaštite vizura na kulturno dobro te prepoznavanja i zaštite preostalogo kultiviranog zemljišta izvornoga posjeda, što je među prisutnima potaklo konstruktivnu kraću raspravu o iskustvima i trenutačno važećim zakonskim propisima.

Privodeći skup kraju, Nataša Šegota Lah raspravljala je o pojmovima ambijenta, ambijentalnosti i ambijentiranja nastojeći ih u svojem izlaganju proširiti istraživanjima suvremenih kritičko-teorijskih koncepata koji se atmosferom i ambijentalnošću bave na temelju definiranih razlika među pojmovima prostora i mjesta, ili pak krajolika

i okoliša. Njezino je izlaganje imalo za cilj predstaviti neke od teorijskih koncepata koji, želeći ostvariti dijalog s baštinom, pokazuju nužnost praktične primjene, jer ambijentalna vrijednost je među ostalima svakako uvjetovana i osjećajem identiteta i baštine. Na kraju je ostalo otvoreno pitanje u kojoj se mjeri takav teorijski pristup i pojmovni preglednik doista može povezati s našom konzervatorskom praksom.

Skup je zatvorila Nina Kudiš Burić zahvalivši se svima prisutnima i pozivajući na buduću suradnju. *Dijalozi s baštinom* održavat će se svake godine u travnju, a organizacijski će biti povezani s listopadskim *Dijalozima* Odsjeka za Povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci. U oba slučaja riječ je o kraćim tematski određenim znanstvenim skupovima, na kojima će u skladu s temom sudjelovati stručnjaci iz različitih područja. Na proljetnom skupu okupljat će se konzervatori, konzervatori-restauratori i drugi istraživači koji su kroz svoj stručni i znanstveni rad povezani sa zaštitom pokretne i nepokretne kulturne baštine, dok će se jesenski skup odvijati kao suradnja između više odsjeka Filozofskog fakulteta u Rijeci ili riječkog i drugih odsjeka za povijest umjetnosti u Hrvatskoj i inozemstvu. Predviđeno je i pokretanje mrežne stranice na kojoj bi se najprije

objavljivale najave, dnevni redovi skupova, sažeci radova i novosti, a u konačnici je ideja pokrenuti i *online* znanstveni časopis pod nazivom *Dijalozi*, čije bi znanstveno područje bilo povijest umjetnosti, točnije povijest i teorija likovnih umjetnosti, arhitekture, urbanizma i vizualnih komunikacija, zaštita kulturne baštine te znanost o umjetnosti.

Iako poludnevni, skup je okupio prilično velik broj izlagača koji su raznovrsnim temama sudionicima pružili uvid u svakodnevni rad i praksu struke. Teme su se razlikovale ne samo po sadržaju nego i po vrsti izlaganja, od pregleda rada pojedinih grana zaštite, stručnog predstavljanja tehnika i metoda do znanstveno-istraživačkih prikaza. No, iako različite, sve zajedno pokazale su da je i unutar same zaštite spomenika, ali i između struke i šire javnosti, više nego važno voditi kontinuirani razgovor. Očuvanje kulturne baštine, kao formaliziran dio prepoznavanja i vrednovanja našeg naslijeđa, često se smatra kao čuvanje dijela prošlosti za vrijeme koje dolazi, no jedino ostvarujući dijalog možemo smatrati da je i obavljeni proces zaštite bio uspješan, jer aktiviranjem javnosti pružamo nekom umjetničkom djelu mogućnost daljnjeg "življenja" u društvenoj zajednici i onome što to djelo trenutačno okružuje. x